

7. klass – ajalugu (70 tundi)

Keskaeg ja varauusaeg

I Maailm keskajal 476–1492

Keskaja mõiste, üldiseloostus ja perioodiseerimine

Teema kaudu kujundatakse õpilasel oskust orienteeruda ajas, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist. Keskaja algust seostatakse enamasti antiikkultuuri hävinguga: Kreeka ja Rooma kirjanike ning filosoofide teosed unustati, lagunesid kuulsad Rooma teed, paljud Rooma-aegsed linnad kaotasid tähtsuse. Keskaja perioodi pikkuseks on u 1000 aastat, mis jagatakse selle paremaks mõistmiseks vara-, kõrg- ja hiliskeskajaks. Keskaja alguseks peetakse kokkuleppeliselt aastat 476, kui kukutati (saadeti riigist välja) viimane Lääne-Rooma keiser Romulus Augustulus. Kõrgkeskaeg oli rüütlikultuuri ning paavstivõimu hiilgeajaks, hoogustus kaubandus ning hakkasid taastekkima linnad, sinna mahuvad mitu sajandit kestnud ristsõjad. Hiliskeskaega jäävad silmapaistvad saavutused kultuuri vallas, nii trükikunsti leiutamine kui ka maadeavastuste algus.

Õpitulemused:

ÕPILANE

- nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis
- nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist
- mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus)
- võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel

Mõisted ja märksõnad:

Keskaja mõiste; keskaja perioodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg.

Metoodilised soovitus

Töö ajajoonega - kannab ajajoonele keskaja algust ja lõppu tähistavaid daatumeid. Võib illustreerida perioodi iseloomustavate piltidega

Töö tekstiga - täidab teksti põhjal tabeli nii Euroopas kui ka Eestis keskaja algust ja lõppu tähistavate sündmuste ja daatumitega.

Töö kaardiga – võrdleb Euroopat kaardi abil 5.-13. sajandil. Mis on muutunud?

Võimalusel külastada keskaegset linnust või mõnda muud keskaja muistist.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste nägemine ja sõnastamine.

kultuuriline identiteet - väärtustab keskaegseid ajaloomuistiseid oma kodukohas

LÄBIVAD TEEMAD:

keskkond ja jätkusuutlik areng – külmaperiood, kuidas keskkond muutus, suure rahvasterändamise tulemused Lääne-Euroopa jaoks.

ÄINEALANE LÕIMING:

matemaatika - sündmuste paigutamine araabia numbritega ajajoonele.

kunst - kuidas kujutati inimesi, eluolu keskajal

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Maret Aasa (magistritöö) ["7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana"](#). Sissejuhatus keskaega. Lk 52-61 ; Esitlus: pilte keskaja erinevatest perioodidest – tunne ära, mis keskaja perioodi võiks pilt iseloomustada; [Keskaja perioodidele iseloomulikud tunnused](#) ; [Teadlane vastab: kuidas mõtestasid keskaegsed inimesed maailma?](#)

Kontroll ja hindamine

Ajaloopiltide mõtestamise järel kirjutab õpilane *lühikokkuvõtte* teemal "Sel aastal õpin ma ajalootunnis...."

Töö ajalookaardiga: leiab ja nimetab erinevusi 5. ja 13. sajandi kaardil, nimetab riigid, mis 13. sajandist on püsinud tänapäevani, leiab 5 tänapäeva riiki, mida 13. sajandil veel polnud.

1. Seisused, läänikord ja eluolu

Oluline on tajuda tänapäeva ja keskaja ühiskonna erinevusi, aga ka seda, mida väärtustame tänapäevani (nt mõtteid rüütlikoodeksist), institutsioonide erinevusi ja sarnasusi. Selle kaudu

õpitakse võrdlema ja nägema seoseid, nt kiriku roll keskaja ühiskonnas ja kes täidab neid ülesandeid täna. Traditsioonilise käsitluse järgi on keskaegses ühiskonnas igal inimrühmal (seisusel) oma nimetus, ülesanne ja kindlad piirid, tegelikus elus kippusid piirid olema siiski üsna hägused. Oluline on mõista, et keskaegne inimene elas teistsuguses ruumijaotuses kui tänapäeva inimene. Tal polnud privaatsust. Õpilane püüab mõista keskaegse inimese maailmapilti ja selgitada, miks keskaegne inimene oli läbinisti usklik. Keskaega iseloomustab lääni- ehk feodaalkord. Lään ehk feood oli maavaldus, mida valitsesid suurfeodaalid, kes läänistasid maad koos seal elavate talupoegadega edasi väikefeodaalidele. Läänisuhted rajanesid kahe inimese vahelistel vasallisidemetel ning kujunesid välja Frangi riigis Merovingide ja Karolingide ajal, levides hiljem üle Euroopa. Teema õppimise abil kujundatakse õpilasel oskust analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist. Õppija mõtlemisprotsesside arenemisel on oluline laiendada ajaloolist sõnavara. Ajalooliste mõistete tundmine ning kontekstis kasutamine on eelduseks analüüsioskuse kujundamisele, kus vastav sõnavara on mõtlemise aluseks. Õpilane vajab nähtuste kirjeldamiseks ja iseloomustamiseks termineid, mille tähendust peab ta tundma õiges kontekstis. Mõistetega tegelemiseks võiks kasutatakse mitmekesisest metoodikat.

Õpitulemused

ÕPILANE:

- iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis;
- iseloomustab läänikorda
- kasutab kontekstis mõistet senjäär ja vasall ja truudus, feodaal
- kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid.
- iseloomustab läänimeeste elulaadi;
- kirjeldab keskaegset linnust,
- iseloomustab rüütli ja aadlidaami, kirjeldab nende elu. Nt kirjeldab keskaegse rüütlikeisuse ideaale, võrdleb neid tänapäeva meesideaaliga, iseloomustab keskaegse aadlidaami ilu- ning käitumiseideaali; võrdleb seda tänapäeva naise ideaalidega, loetleb aadlinaise kohustusi ja ülesandeid abikaasa ja lossiemandana; selgitab aadlike abielu peamist eesmärki.

- analüüsib linnuselu vooruseid ja puuduseid keskaja inimese seisukohast

Mõisted, märksõnad: läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjäär, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus

Metoodilised soovitused

Tabel keskaja seisuste ja nende ülesannete kohta teksti põhjal

Rollimäng paarilisega: vasall ja senjäär – kirjeldad, kes sa oled ja mis on sinu õigused ja kohustused.

Töö skeemiga: feodaalne hierarhia, kirjeldada skeemi põhjal seoseid ja läänikorda.

[Läänipüramiid](#)

Ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine teksti põhjal - [rüütli kasvatamine](#)

Töö allikatega (pildid): [Rüütliid ja linnused](#) (lk 71-74); [Rüütliid ja rüütlikultuur](#) (lk 75-78)

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

Õpipädevus - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - skeemi koostamine nt linnus, feodaalse hierarhia või rüütli elu kohta,

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - mõistab ja iseloomustab Jumala keskset rolli keskaja inimese maailmapildis

AINEALANE LÕIMING -

eesti keel - tekstist olulise leidmine ja selle arusaadavalt kaaslasele selgitamine

kunst - illustreeritud mõttekaart rüütli, aadlidaami või linnuste kohta.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Inna Jürjo loeng: [Keskaja naine](#) ; [Hirmud keskajal, hirmud kaasajal](#) ; [Mäng, millega keskaja inimesed meelt lahutasid](#) ; [Kuressaare linnuse virtuaalne tuur](#) ; Ekskursioon: [Narva linnuse ajalugu](#) ; [Vaimulik seisus keskajal](#)

Kontroll ja hindamine

Laiendatud mõttekaart rüütli elu kohta (illustreeritud). Võib teha ka [digitaalselt](#)

Rühmatöö käigus koostatud *küsimustele vastamine, rühmatöö hindamine.*

2. Ristiusk, kirik ja kultuur

Õpitulemused

ÕPILANE:

- iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;
- kirjeldab kiriku struktuuri,
- selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta.
- teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi, hinnates autori taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis.
- tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümarmkaar/ teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja hulk, detailid);
- iseloomustab kunstiteoste toel keskaja kujutavat kunsti (temaatika, kujutamiseviis, kunstniku staatus, eesmärgid).
- selgitab ristiustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu;
- toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta
- toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast;
- iseloomustab keskaja kultuuripärandit näidete põhjal

Mõisted, märksõnad: ristiusk, katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus, usklikud, vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester, klooster, munk, kerjusemunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat, askees, palve, palverännak, palverändur, reliikvia, liturgia, koraal, psalm, sakrament, ristimine, armulaud, laulatus, ordinatsioon, patt, paradiis, põrgu, puhastustuli, piht, romaani stiil, gooti stiil, altar, ümarmkaar, teravkaar, manuskript, miniatuur

Metoodilised soovitused

Töö mõistetega. Kristo Siig, videod: [Kuidas tekkis kristlus](#) ; [Vaimulik seisus keskajal](#)

Sõnastiku koostamine, mõistete paigutamine skeemi, Aliase tüüpi mäng: õpilased koostavad teemaga seotud mõistetest sõnastiku (koos selgituste ja näidetega) tähestikulises järjekorras. Sõnade tähenduse leidmiseks sobivad [sõnaveeb](#) ja teised õppematerjalid. Kui ülesanne tehakse veebikeskkonnas võivad õpilased otsida pilte (keskaegseid kunstiteoseid) mõistete illustreerimiseks.

Teemakaart või mõistete paigutamine skeemi: õpilased koostavad teemakaardi, grupeerides mõisted. Teemad võib ka ette anda (nt kiriku hierarhia/vaimulikud, jumalateenistus, kirikuhoone, kloostrielu, kujutav kunst jms). Teemaga seotud mõistega võib koostada Aliase kaardid. [Keskaja kirik ja kunst TTG õppematerjal](#) (prinditav); [Romaani ja gooti stiil kirikuarhitektuuris TTG õppematerjal](#) (prinditav)

Õppekäik Padise kloostrisse ja Risti kirikusse

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

AINEALANE LÕIMING:

kunstiõpetus - tutvumine miniatuurmaalide ja keskaja kujutava kunstiga.

usundiõpetus - kristlus

ühiskonnaõpetus – kristlik moraal – empaatia, kaastunne, aitamine

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Enesekontrolliks](#) ; Kuulia! Raadiosaadete sari, [Keskpäevatund Püha Vaimu Kirikus](#) ; Tartu

Ülikooli muuseum. Muuseumiprogramm: [Kirik ja keskaja inimene](#) ;

Õppematerjal Ajalooõpetus ja pildid: Esimesed piiskopid – [video](#) , [tööleht](#) ; Riia linn (mh esimene teatrietendus Liivimaal) - [video](#) , [tööleht](#) ; [Niguliste kirik](#)

Kontroll ja hindamine

Ülesanne: koostage kasutades etteantud mõisteid *käsitajaline lugu*: nt Kirik on jumala koda või pange kirja õpetussõnad: nt Kuidas inimene peab jumalat teenima ja illustreerige see miniatuuri stiilis.

3. Euroopa riigid varakeskajal

Teema olulisus

Varakeskaja tähelepanuväärsemaks valitsejaks oli Karl Suur, kes ühendas Prantsusmaa, Saksamaa ja Põhja-Itaalia, olles omamoodi Euroopa ühenduse loojaks. Karolingide renessans tagas antiikkultuuri pärandi säilimise ja edasikandumise. Õpilane õpib erinevate allikate põhjal looma seoseid ning tegema järeldusi, kujundatakse arutlusoskust, mis areneb kõigi ajalooalaste oskuste baasil. Ajaloos on palju silmapaistvaid isikuid, kes on mõjutanud ajaloo kulgu. Õpilane mõistab, et Frangi kuningas Karl Suure tähendus ei seisne üksnes osava diplomaadina Euroopa alade ühendamises, vaid pigem kultuuripärandi kaitsja ja edasikandjana. Karl Suur pani aluse Euroopa identiteedile, Euroopa identiteet põhineb antiikkultuuril.

Õpitulemused

ÕPILANE:

- selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale;
- nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlaste riike;
- iseloomustab germaanlaste ja roomlaste suhteid;
- nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli
- kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa);
- teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkaardile
- selgitab milles seisnes ristiusu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks
- selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid

Mõisted, märksõnad: Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping

Metoodilised soovitused

Töö kaardiga: germaanlaste riigid - kaardi abil rahvastikurände kirjeldamine, germaanlaste riikide nimetamine või kontuurkaardile märkimine, [Frangi riik](#) ja selle lagunemine, lk. 69-70

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

Õpipädevus - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - kaardi abil info leidmine ja sõnastamine, mõttekaardi koostamine Karl Suure kohta

ettevõtlikkuspädevus - arutletakse selle , missugused omadused peavad olema inimesel, kes on kindlustanud endale koha ajaloos.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - tänapäeva Euroopa juured peituvad keskajas

teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga

AINEALANE LÕIMING:

geograafia - keskaegse ja tänapäevase Euroopa riikide kaardi võrdlemine

muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Esitlus: Keskaegse Euroopa kujunemine: [Esitlus](#) ; [Frangi riigi tõus](#) ; [Germaanlaste riigid, Frangi riik ja selle lagunemine](#) ; [Frangi riigiga seotud mõisted](#) ; Ajalootund Raadio2-s. [1200 aastat tagasi krooniti Karl Suur keisriks](#) ; Enesekontrolliks: [Quizlet](#) ; [Quizizz](#) ; Maret Aasa (magistritöö) ["7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana"](#).

Kontroll ja hindamine

Kontuurkaardile kanda germaanlaste riigid; Frangi riik võimsuse tipul ja selle jagunemine Verduni lepingu järel.

4. Linnad ja linnaelu

Õpitulemused

ÕPILANE:

- kirjeldab elu keskaegses linnas kasutades ajalooalaseid mõisteid õiges kontekstis
- võrdleb elu keskaja ja tänapäeva linnas
- toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskajast
- selgitab hansakaubanduse mõju Eesti linnade arengule

Mõisted, märksõnad: linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit

Metoodilised soovitused

Ideekaart keskaegse linna kohta eelteadmiste väljaselgitamiseks või digikeskkonnas kasutada keskkonda [Mentimeter](#)

T-tabel: võrreldakse tänapäeva ja keskaja linna (inimeste arv, hoonete funktsioonid, tegevusalad jms).

Töö kaardiga: kaardile märgitakse Eesti keskaegsed linnad ja eraldi värviga hansalinnad.

Ülesanded õppevideo põhjal: 8. Keskaegne linnakultuur [video](#) ja [ülesanded](#)

Töö allikatega (pildid) piltide vaatlemine ja ülesanded nende põhjal: [Käsitöö ja tsunftikord](#) ; [Eluolu linnas](#)

Õppekäik kodukohas või selle läheduses, mis on seotud keskaja temaatikaga – Padise klooster ja Risti kirik

Keskaja inimese toidulaud: ajastule omase toidu valmistamine *grupis*.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

digipädevus - internetist vajaliku info otsimine.

ettevõtlikkuspädevus - missugused omadused pidid olema kaupmehel, kuidas saadi meistriks, milliseid ameteid tuli kauem õppida, miks?

sotsiaalne ja kodanikupädevus - grupis töötamine, kodanikuõigused ja -kohustused keskaegses linnas

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri kujundamine - keskaegsed ametid, ametialane väljaõpe (meistriks saamine).

teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - Eesti keskaegsete linnade ja hansalinnade märkimine kaardile.

eesti keel ja kirjandus - lühijutu koostamine.

käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamine.

muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Videotuur: [Keskaegne Tallinn](#) ; [Loomad keskaja linnas](#) ; [Raekoda, kui kohtumaja](#) (kunstiteosed Tallinna raekojas) ; [Psühhodraamameetodid](#) ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016),

ülesanne 1.1. Keskaegne linn; Jaan Kross “Mardileib”, Indrek Hargla raamatud, nt “Timuka tütar”; [Tallinna linnamüür 360 kraadi](#) ; [Keskaegne linn](#) ; [Eesti keskaja linnad](#) ; Film [“Verekivi”](#) ; [Keskaja Tallinna kaart](#) ; Tallinna Linnamuuseumi orienteerumismäng [“Tallinna väikesed mõistatused”](#) ; [Keskaegne toidulaud](#) ; Maret Aasa magistritöö ["7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana"](#)

Kontroll ja hindamine

[RAFT kirjutamine](#) õpetaja poolt ette antud hindamismudeli põhjal

Definitsioonikaardi koostamine erinevate mõistete kohta individuaalselt või paaris (nt tsunft, raad)

5. Euroopa riigid kõrgkeskajal

Õpitulemused

ÕPILANE:

- võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal.
- toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad

Mõisted, märksõnad: William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc

Metoodilised soovitused

Töö allikaga: [Bayeux vaip](#) (nt mis allikaliik, mis sündmust kujutab, usaldusväärsuse hindamine jne.

Info hankimine või kinnistamiseks laul [“William the Conqueror”](#) (inglisekeelne)

Töö allikatega: [keskaegsed pildid Inglismaa](#), lk 131-135 ; [Prantsusmaa ja Saja-aastane sõda](#), lk 136-140 ; [Psühhodraamameetodid](#) ajaloos lk 51-52

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - hangib infot ja tõlgendab allikakriitiliselt visuaalset ajalooallikat. Koostab õpitu põhjal mõttekaardi või definitsioonikaardi (süsteematiseerib ja kinnistab õpitud).

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Inglismaa ja Prantsusmaa kultuuride muutumine ajaloo vältel, väärtustab kultuurilist mitmekesisust

teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga

AINEALANE LÕIMING:

kunst - kuidas kujutati inimesi, lahingustseene keskajal, kunstitöö ajalooallikana.

muusika - ajaloosündmuse esitamine lauluna

inglise keel - Inglismaa ajalugu puudutava informatsiooni hankimine ja tõlkimine ja esitamine võõrkeeles

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Animeeritud Bayeux vaip](#) ; Saade [“Reisile minuga”](#) (alates 16st minutist) ;

Maret Aasa magistritöö ["7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana"](#)

Kontroll ja hindamine

Õpilane koostab Bayeux vaiba põhjal *mõttekaardi* või *definitsioonikaardi* ja selgitab ajaloosündmust ning teeb järeldusi oma koostatud skeemi põhjal.

Õpilane nimetab Saja-aastase sõja *põhjuseid ning tagajärgi*, selgitab, kes oli Jeanne d'Arc ja millega on ta ajalukku läinud

6. Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik

Õpitulemused

ÕPILANE:

- selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega;
- teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi
- toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi
- teeb lihtsamaid järeldusi rahvaste ja kultuuride vastastikuse mõju kohta

Mõisted, märksõnad: Bütsants, õigeusk, patriarh, ikoon, ristkuppelkirik, mosaiik, kirikulõhe, beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee,

minarett, koraan, imaam, viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, valhalla, bojaar, veetše, družina

Metoodilised soovitused

Piltide otsimine ja pildi kaudu ühiskonna eripärade kirjeldamine.

Grupitöö. Ülesanne: Otsida iga käsitletava kultuuri (Bütsants, araablased, Vana-Vene riik, viikingid) kohta üks pilt ühest eluvaldkonnast: religioon ja usuelu; majandus ja kaubandus; välissuhted ja sõjandus; igapäevaelu ja olme; kultuur, haridus ja teadus. Kujundada stend, plakat, slaid, esitlus

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

Õpioskuste arendamine - info otsimise, süstematiseerimise, organiseerimise ja esitamise oskus. Võrdlemise oskus. Väljendus ja esinemisoskus. Seoste loomise oskus. Järelduste sõnastamise oskus.

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri kujundamine - keskendub õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia

AINEALANE LÕIMING:

usundiõpetus – tutvumine erinevate religioonidega

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Sissejuhatuseks või kordamiseks enesekontrollitestid: [Keskaegse Euroopa naabrid](#) ; [Viikingid](#) ; [Viikingid 2](#) ; [Islam](#) ; [Vana-Vene riik](#) ; [Islami teadust tutvustav programm](#) Google Arts and Culture keskkonnas ; [Salme viikingid](#) ; Videoloeng. [Bütsants 395-1453](#) ; [Islami invasioon Alpidesse](#)

Kontroll ja hindamine

Esitlus + võrdleva tabeli täitmine. Eesmärk on aktiivselt kuulates märkmeid teha. Õpilastele võib anda ka ülesande oma tabeli põhjal sõnastada nt 3-5 järeldust selle kohta, millised olid

eurooplaste suhted naabritega, mis valdkonnas ja/või kes keda kõige enam mõjutas. Järeldust tuleb selgitada ja kinnitada näitega.

7. Ristisõjad

Õpitulemused

ÕPILANE:

- toob allikate põhjal esile ristisõdade põhjuse-tagajärje seoseid;
- selgitab, miks algasid ristisõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu
- kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis);
- nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi
- selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised
- selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas

Mõisted, märksõnad: Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu

Metoodilised soovitused

Töö kaardiga: leiab [kaardilt](#) infot ja selgitab kaardi abil, mis riikidest mindi ristisõtta, kus asub püha maa jne.

Töö allikaga. [Paavst Urbanus II kõne ja ristisõjad](#)

Sõnastada [allika](#) abil ristisõja põhjuseid või tulemusi

Töö allikatega: [muistne vabadusvõitlus](#).

Töö tekstiga, tabeli täitmine, rollimäng

Töö ajajoonega: koostada ajajoon Liivimaa ristiussustamise tähtsamate sündmuste kohta

Venni diagramm ristisõdade kohta Lähis-Itta ja Läänemere äärde

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - ajalookaardi ja allikate abil teadmiste hankimine ja sõnastamine,

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - eestlaste muinasusk ja ristiusu vastuvõtmine, elame kristlikus kultuuriruumis, austame loodust.

AINEALANE LÕIMING:

geograafia - Euroopa kaardi kasutamine, Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.

eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku "Liivimaa kroonikast".

usundiõpetus - arutelu: miks sageli arvatakse, et religioon põhjustab sõdu ja konflikte? Milliste oma tõekspidamiste pärast oled sina valmis võitlema?

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Teemat kokkuvõttev laul "The Crusades" ("[Eyes Without a Face](#)" by Billy Idol); [Ristisõjad Lähis-Idas](#) (test); [Ristisõjad Läänemere ääres](#) (test); Enesekontroll: [Ristisõjad](#)

[Anti Selart ja Mihkel Mäesalu. Kas ristisõdijad arvestasid Liivimaa kohaliku ülikonnaga?](#)

Kontroll ja hindamine

Kaarditöö: õpilane koostab ajalookaardi põhjal ristisõdade kohta küsimusi nii, et paariline saab vastata kaardi põhjal.

Ajajoonele sündmuste kandmine ja nende kirjeldamine

8. Haridus, ülikoolid ja teadus

Õpitulemused

ÕPILANE:

- selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada
- nimetab keskaja seitse vaba kunsti
- toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja -tulemustest
- nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd

Mõisted, märksõnad: kloostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, teaduskond, 7 vaba kunsti, rektor, dekaan, dispuut, skolastika, alkeemia, astroloogia

Metoodilised soovitus

Dispuut - loetu üle arutamine. Õpilased teevad loetud lõigu põhjal kokkuvõtted (suuliselt ja/või kirjalikult) ja esitavad vastastikku või õpetajale küsimusi. Arutelu võib laiendada võrdlusega tänapäeva kasvatuses ja hariduses. Maria Tilk TLÜ õppematerjal, [Keskaja kasvatus](#)

Töö pildiga: [Keskaja vabad kunstid](#)

Töö tekstiga [Aquino Thomas](#) Teksti põhjal koostatakse faktide püramiid või kasutatakse magnetkaartide või teeviida meetodit. (Vt [RITA meetodid](#) lk 22)

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpioskus – õpib kasutama dispuudi meetodit

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri kujundamine - taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

Teadlane vastab: [kuidas mõtestasid keskaegsed inimesed maailma](#)? Marek Tamm ;

[Esitlus ja ülesanded](#) ; Artikkel. [Millist elu elasid lapsed keskaegses Tallinnas](#).

Tallinna Linnamuuseum. [Rohtudest ja apteekritest. Retk apteeker Melhiori radadel](#).

Keskaja kool [ajarännaku](#) meetodil.

Kontroll ja hindamine

Õpilane kasutab teemakohaseid *mõisteid, toob näiteid* hariduse omandamise võimalustest keskajal erinevate sisuste näitel, *võrdleb* keskaja kasvatust ja haridust tänapäevaga, *toob näiteid* sellest, et haridus on erinevatel ajalooperioodidel andnud võimaluse edendada karjääri, ühiskondlikku staatust enda ja teiste inimeste heaolu jms.

II Maailm varauusajal 1492–1600

1. Maadeavastused

Õpitulemused

ÕPILANE:

- selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;
- toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas.
- märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid.
- selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas;
- toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel;
- annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.

Mõisted, märksõnad: Marco Polo reisikirjad, kompass, astrolaab, karavell, karak, indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism, koloniaalimpeerium

Metoodilised soovitused

Töö allikaga ([Postimees 26. oktoober 1891](#)) Joonida eri värviga alla faktid ja arvamused.

Diferentseerimiseks võib anda gooti kirjas teksti.

[Cristoph Kolumbuse vastuoluline lugu](#)

Töö allikaga. [Ameerikate koloniseerimine andis hoogu väikesele jääajale.](#)

Artikli analüüs. Tuua välja põhiseisukohad ja neid kinnitavad faktid. Analüüsi võib koostada ideekaardi või muus formaadis skeemina.

[Töö tekstiga.](#)

Rühmatöö: iga rühm saab maailma kontuurkaardi, seejärel allikatekstid maadeavastuste eelduste, põhjuste, tagajärgede kohta. Lisaks on allikatekstid erinevate maadeavastajate ja nende retkede kohta (nt Vasco da Gama, Ch. Columbus, Fernão de Magalhães vms). Rühmas on ülesanne koos allikad läbi töötada ja seejärel kanda eeldused, põhjused, tagajärjed kaardile, kaardile märkida erinevate värvidega avastusretkede suunad.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

AINEALANE LÕIMING:

geograafia - vahemaade mõõtmine, orienteerumine, asukoha määramine, geograafiline kaart, maadeavastajate teekondade kirjeldamine kasutades geograafia terminoloogiat (ilmakaarte nimetused, mandrid, saared, neemed, ookeanid, mered, väinad jms)

loodusõpetus - mõõtevahendid ja ühikud.

eesti keel ja kirjandus - Kolumbus Krisostomus. [Kolumbuse-aegsete eesti poisslaste meelisnimedest ja nende päritolust](#)

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

Minemine: 12 Haiiti ([Jaan Tätte Kolumbuse merereisist 1492](#)); [Christoph Kolumbus](#)

Liivimaa avastamise sarnasus Ameerika avastamisega. Audiovisuaalne õppematerjal

[Ajaloõpetus ja -pildid, Liivimaa avastamise legend.](#) Tööleht. Video

Kontroll ja hindamine

Märkida kaardile Christopher Kolumbuse merereisi Ameerikasse ja teiste maadeavastajate retked. Tuvastada teksti põhjal, millist avastusretke on kirjeldatud ja/või kirjeldab avastusretki oma sõnadega. Selgitada avastusretkede põhjuseid ja tagajärgi kasutades teemakohaseid mõisteid.

Diferentseerimiseks sobib eeltäidetud kaart, atlase abil kaardi täitmine, etteantud märksõnad ja/või lünkteksti täitmine. Oluline on, et õpilane annab oma sõnadega hinnangu maadeavastustega alanud koloniseerimisele, ühest või mitmest perspektiivist.

2. Reformatsioon ja vastureformatsioon

Õpitulemused

ÕPILANE:

- toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;
- nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi.
- uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel

Mõisted, märksõnad: katoliiklus, reformatsioon, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, Augsburgi usutunnistus, luterlus, protestantlus, kalvinism, anglikaanlus, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, vastureformatsioon, inkvisitsioon

Metoodilised soovitused

Reformatsioon [1](#) ja [2](#)

Eri tasandi küsimuste esitamine teksti/ materjali kohta ja nendele vastamine.

Võrdlemine. Õpilased koostavad tabeli või skeemi reformatsiooni leviku ja mõju kohta (nt luterlus, kalvinism, anglikaanlus), tuues välja ka ühisosa.

Uurige reformatsiooni mõju kunstile, muusikale, haridusele Vt näiteks meetod [diskussoonivõrk](#)

Miks puhkes [vastureformatsioon](#)? [Väited](#)

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

LÄBIVAD TEEMAD:

kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - tähtsal kohal on üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.

teabekeskond ja meediakasutus - õpilane õpib märkama, mõistma ja analüüsima meedia rolle ühiskonnas ajaloo sündmuste näitel (märkab kommunikatsiooni tähtsust ja kommunikatsioonivahendite muutumist ajas). Senisest olulisemaks muutub teabe usaldusväärsuse kriitiline hindamine, kuna õpilane kasutab leitud teavet järjest rohkem isiklike otsuste tegemiseks (nt õppimisvõimalusi valides).

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Tallinna Linnaarhiivi materjal](#) ; [ETV saatesari Reformatsioon 500](#) ;

[Tekst. Martin Luther](#) ; Audiovisuaalne õppematerjal Ajalooõpetus ja -pildid. Reformatsioon.

[Video](#) ; [Tööleht](#) ; Piret Lotman, [Reformatsiooni saadikud](#)

Kontroll ja hindamine

RAFT kirjutamine - Martin Lutheri kiri või jutlus koguduse liikmetele; jesuiidi orduvenna kiri või jutlus linnarahvale; ajaloolase arvamusartikkel reformatsiooni mõjust haridusele ja kultuurile vms. 5 seisukohta, mis on põhjendatud, valik mõisteid, mida tuleb kontekstis kasutada.

Õpilased võivad valikulisel oma tööd klassis ette kanda.

3. Renessanss ja humanism

Õpitulemused

ÕPILANE:

- võrdleb skolastikat ja humanismi;
- toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele.
- selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.

Mõisted, märksõnad: humanism, renessanss, traktaat

Metoodilised soovitused

Uskmatu Tooma *lugu*: [Toomas kui kahtleja sümbol](#). Loo võib ette lugeda, jutustada, analüüsida kunstiteost - vt [Caravaggio "Püha Tooma uskmatust"](#)

Arutelu uskumisest ja kahtlemisest. Mis olukorras on kahtlemine hea, mis olukorras halb?

Poster või slaid. Esitada kahtlevaid küsimusi (uurimisküsimusi) ja otsida neile vastuseid. Näidata visuaalselt ja põhjendada valikuid, kuidas leida oma küsimusele vastuse.

Koostada võrdlev tabel või skeem skolastika ja humanismi kohta.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varem õpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi.

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri kujundamine - taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Aleksander Dugin, Minimalistlik ja maksimalistlik inimesekäsitus](#) ; Tunnikonspekt:

[Renessanssiajastu selfie](#) ; Ajalootunni kava: [Leonardo da Vinci "Püha õhtusöömaaeg"](#) ; [Tehnika](#)

[areng keskaja lõpul](#). Keelekümbluse töölehed lk 98-99; [Muutused majanduses ja ühiskonnas](#).

Keelekümbluse töölehed lk 100

Kontroll ja hindamine

Õpitulemuste kontroll:

- Võrdleb skolastikat ja humanismi vähemalt kolme näite kaudu.
- Toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele.

Selgitab (maadeavastajate ja/või kunsti näitel) kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.